

PERS_QN

Zaključna zapažanja o inicijalnom izveštaju Srbije

Dragana Ćirić Milovanović
Beograd, 29-30. jun 2016.

Jednakost pred zakonom u međunarodnim propisima

- Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima i Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom određuju da je pravo na jednakost pred zakonom primenljiva svuda. Drugim rečima, ne postoje okolnosti dozvoljene pod međunarodnim pravom u kojima osoba može biti lišena svog prava na jednakost pred zakonom ili u kojima ovo pravo može biti ograničeno.

Opšti komentar br.1(2014) Komiteta za prava osoba sa invaliditetom na član 12. Konvencije

- Opšteprihvaćena pravila međunarodnog prava i potvrđeni međunarodni ugovori sastavni su deo pravnog poretka Republike Srbije i neposredno se primenjuju.

(Ustav Republike Srbije, Član 16. – Međunarodni odnosi)

Razmatranja izveštaja država članica

- Spojeni koncepti mentalne i poslovne sposobnosti
- Odluka o lišenju poslovne sposobnosti je zasnovana na:
 - Dijagnozi (statusni pristup)
 - Negativne posledice odluke (pristup ishoda)
 - Nedovoljne sposobnosti za odlučivanje (funkcionalni pristup)

Poslovna sposobnost u Srbiji

- Punoletna osoba koja **zbog bolesti ili smetnji u psihofizičkom razvoju nije sposobna za normalno rasuđivanje**, te zbog toga nije u stanju da se sama stara o sebi i zaštiti svojih prava i interesa može biti potpuno lišena poslovne sposobnosti.
- Ukoliko punoletna osoba ima smetnje mentalnog zdravlja ili intelektualne smetnje i svojim postupcima neposredno ugrožava sopstvena prava i interese ili prava i interese drugih osoba može biti delimično lišena poslovne sposobnosti.
- Roditeljsko pravo može da se produži pre nego što dete postane punoletno ako je dete „nesposobno da se samo stara o sebi i o zaštiti svojih prava odnosno interesa, ili ako, **zbog bolesti ili smetnji u psihofizičkom razvoju, svojim postupcima ugrožava sopstvena prava i interese**”.

Zaključci Komiteta

- U svim ovim pristupima, nečiji invaliditet ili veština odlučivanja se uzimaju kao legitimni osnov za lišavanje poslovne sposobnosti i unižavanje nečijeg statusa pred zakonom.
- Član 12. ne dozvoljava takvo diskriminišuće lišavanje poslovne sposobnosti, već zahteva da se obezbedi podrška u ostvarivanju poslovne sposobnosti.
- Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom (član 12.) sada jasno poručuje da „**nerazumnost uma**“ i **druge diskriminišuće etikete nisu opravdani razlog za lišavanje poslovne sposobnosti.**
- Pod članom 12. Konvencije, **pretpostavljeni ili stvarni nedostatak u mentalnoj sposobnosti ne sme biti korišćen kao opravdanje za uskraćivanje poslovne sposobnosti.**

Inicijalni izveštaj Republike Srbije

- Konvencija ratifikovana u maju 2009. godine
- Inicijalni izveštaj podnet na vreme 2011/2012
- Komitet je na 15. sednici (29. mart – 21. april 2016.) razmatrao Inicijalni izvrštaj Srbije 5. i 6. aprila 2016. godine
- Zaključna zapažanja i preporuke usvojeni su 21. aprila 2016. godine

Oblasti od značaja

- Ravnopravnost pred zakonom (član 12.)
- Lična sloboda i bezbednost (član 14.)
- Zaštita integriteta ličnosti (član 17.)

Ravnopravnost pred zakonom (čl. 12)

- 21. Komitet je zabrinut zbog načina lišavanja poslovne sposobnosti i režima starateljstva koji su u suprotnosti sa Konvencijom i Opštim komentarom Komiteta br. 1 (2014.) o ravnopravnosti pred zakonom. Komitet je zabrinut zbog nepostojanja transparentnih mera zaštite i pravnih lekova. **Posebno je zabrinut zbog uskraćivanja prava tim licima da sklapaju brak i da glasaju.**
- 22. Komitet preporučuje državi ugovornici da uskladi svoje zakonodavstvo sa Konvencijom u cilju **zamene režima zamenskog donošenja odluka režimom samostalnog donošenja odluka uz podršku** čime se poštuje autonomija, volja i želja osobe sa invaliditetom i uspostavljaju transparentne mere zaštite prava te osobe. Komitet nadalje preporučuje da država ugovornica sprovede obuku, u konsultaciji i uz učešće osoba sa invaliditetom, njihovih reprezentativnih organizacija, zaštitnika prava građana, na nacionalnom, regionalnom i lokalnim nivoima za sve aktere, uključujući državne službenike, sudije i socijalne radnike o uvažavanju poslovne sposobnosti osoba sa invaliditetom i o dobrim praksama u sprovođenju režima samostalnog odlučivanja uz podršku.

Lična sloboda i bezbednost (čl. 14)

- 25. Komitet je zabrinut zbog toga što Zakon o zaštiti lica sa mentalnim smetnjama **dozvoljava lišavanje slobode po osnovu ovih smetnji i omogućava prisilno smeštanje dece i odraslih sa smetnjama u intelektualnom i/ili psihosocijalnom razvoju u zdravstvene i druge ustanove.**
- 26. Komitet traži od države ugovornice da **ukine zakone**, uključujući i Zakon o zaštiti lica sa mentalnim **smetnjama te da zabrani prisilno zadržavanje dece i odraslih po osnovu invaliditeta, uključujući prisilnu hospitalizaciju i institucionalizaciju**, kao i da obezbedi da celokupno relevantno zakonodavstvo i politike u ovoj oblasti budu usklađene sa Konvencijom prema tumačenju datom u smernicama Komiteta o članu 14. Država ugovornica takođe treba da ubrza deinstitutionalizaciju, u konsultaciji sa udruženjima osoba sa invaliditetom, kao i da razvije usluge podrške u zajednici.
 - **Smernice uz član 14. Konvencije, usvojene na 14. sednici u septembru 2015. godine**

Zaštita integriteta ličnosti (čl. 17)

- 33. **Komitet je zabrinut zbog toga što zakonski staratelj ima pravo da odobri medicinske intervencije**, uključujući i sterilizaciju, bez slobodnog i informisanog pristanka osobe sa invaliditetom.
- 34. **Komitet preporučuje državi ugovornici da zabrani medicinske intervencije bez prethodnog pristanka osoba sa invaliditetom i da obezbedi adekvatne pravne lekove i obeštećenje osoba nad kojima su izvršene takve intervencije.**
- 35. Komitet je ozbiljno zabrinut zbog izveštaja koji ukazuju na redovnu primenu fizičkog sputavanja, izolacije i prekomerne antipsihotične terapije čak i kada su u pitanju deca.
- 36. **Komitet preporučuje državi ugovornici da istraži sve slučajeve prisilnih intervencija bez slobodnog i informisanog pristanka osoba**, da obezbedi mehanizme zaštite i žalbene mehanizme te da primenjuje sankcije koje su već propisane

Zaštita integriteta ličnosti (čl. 17) – nastavak

- 37. Komitet je zabrinut zato što se osobe sa invaliditetom, posebno one kojima je oduzeta poslovna sposobnost i dalje protiv njihove volje podvrgavaju kontraceptivnoj terapiji, prekidu trudnoće, sterilizaciji, naučnim istraživanjima, elektrokonvulzivnom lečenju ili psihohirurškim intervencijama.
- **38. Komitet preporučuje državi ugovornici da preduzme neophodne mere kako bi obezbedila pravo na slobodan, prethodan i informisan pristanak na sve tretmane koji mogu da ugroze integritet osoba sa invaliditetom, bez obzira na to da li su lišene poslovne sposobnosti ili ne.** Preporuka je i da se obezbedi podrška režimu autonomnog donošenja odluka za osobe sa invaliditetom kada je ona potrebna.

Zaključci

- Srbiji je potrebna opsežna reforma zakonodavstva koje se tiče starateljstva i lišavanja poslovne sposobnosti, kako bi ispunila obaveze preuzete međunarodnim ugovorima, implementirala međunarodno prihvaćene standarde i obezbedila poštovanje ljudskih prava i jednakosti svih građana i građanki, što je Ustavom RS i zagarantovano
- Trenutno u Srbiji **ne postoje adekvatni mehanizmi društvene podrške** koji bi omogućili osobama sa invaliditetom da ostvare svoja prava i zadovolje svoje potrebe, a da zbog toga ne budu lišene poslovne sposobnosti.
- Postojeće **zakonske mogućnosti** ne predstavljaju mere zaštite i podrške, već se po svojoj prirodi svode na **uskraćivanje prava i sloboda**.
- Ipak, **postojeća zakonska rešenja ostavljaju prostor za unapređenje prakse** i, samim tim, poboljšanje položaja osoba sa invaliditetom do konačne reforme zakonodavstva koje će biti usklađeno sa preuzetim međunarodnim obavezama.

Thank you for your attention!

PERSON

PARTNERSHIP TO ENSURE
REFORM OF SUPPORTS IN
OTHER NATIONS

PERSON, Centre for Disability Law & Policy,
National University of Ireland, Galway, Ireland
P: +353 (0)91 494272 / E: eu.person@nuigalway.ie /
W: www.eu-person.com

Partner Organisations

This project is funded by the
European Union

This document has been produced with the financial assistance of the European Union. The contents of this document are the sole responsibility of PERSON (Partnership to Ensure Reforms of Supports in Other Nations) and can under no circumstances be regarded as reflecting the position of the European Union.

